

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ג

שם השיעור - Revealing the Tetragrammaton: The Problem of a New Divine Name

שם המרצה (כתובת דוא"ל) – Rav Chanoch Waxman, chanochwaxman@gmail.com

1- שמות ו:ב-יג

ב וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָה: ג וְאָרָא אֶל-אַבְרָהָם אֶל-יִצְחָק וְאֶל-יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וְשְׁמֵי יְהוָה לֹא נִודַעְתִּי לָהֶם:

ד וְגַם הַקְּמוּתִי אֶת-בְּרִיתִי אִתְּם לְתֵת לָהֶם אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן אֶת אֶרֶץ מִגְרִיהֶם אֲשֶׁר-גָּרוּ בָּהּ: ה וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת-נְאֻקַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרַיִם מַעֲבִידִים אִתְּם וְאֶזְכֹּר אֶת-בְּרִיתִי:

ו לָכֵן אָמַר לְבְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעַבְדֵיכֶם וְגִאֲלֵתִי אֶתְכֶם בְּזְרוּעַ נְטוּיָה וּבְשִׁפְטִים גְּדֹלִים: ז וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהִיִּיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וַיְדַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעַבְדֵיכֶם וְגִאֲלֵתִי אֶתְכֶם מִיַּד יְהוָה: ח וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל-הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת-יְדֵי לְתֵת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב וְנִתַּתִּי אֹתָהּ לָכֶם מִוְרֶשֶׁה אֲנִי יְהוָה:

ט וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה כִּן אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל-מֹשֶׁה מִקִּצְרֵי רוּחַ וּמֵעַבְדָּה קָשָׁה:

י וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: יא בא דַּבֵּר אֶל-פְּרַעֲה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּשְׁלַח אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: יב וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה לְפָנָי יְהוָה לֵאמֹר הֵן בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לֹא-שָׁמְעוּ אֵלָי וְאִידָּ שָׁמְעֵנִי פְרַעֲה וְאֲנִי עָרַל שְׁפָתַיִם: יג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן וַיִּצְוּם אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל-פְּרַעֲה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

2- תרגום אונקלוס שמות ו:ג

ואיתגליתי לאברהם ליצחק וליעקב באל שדי ושמי ה' לא אודעית להון

3- רשב"ם שמות פרק ו פסוק ג

ושמי יי"י - כך צריך לפרש, אני נראיתי להם באל שדי, ועיקר שמי יי"י הוא. וזהו כפל לשון, לא נודעתי להם לא נתגליתי להם בעיקר השם אלא באל שדי, אבל אליך גלית עיקר שמי אהיה וזכרי יי"י...

4- אבן עזרא שמות פרק ו פסוק ג

והנה מצאנו כתוב באברהם אני ד' אשר הוצאתיך מאור כשדים (ברא' טו, ז), וביעקב - אני ד' אלהי אברהם אביך (שם כח, יג). ור' ישועה אמר, כי אברהם ויעקב לא ידעו זה השם, רק משה כתב ככה. ולא דבר ר' ישועה נכונה, כי איך יכתוב משה שם לא הזכירו השם. ואין ספק כי האבות ידעו זה השם, שהוא שם העצם, רק זה השם הוא התואר לא ידעו.

5- רש"י שמות פרק ו פסוק ג

באל שדי - הבטחתים הבטחות ובכולן אמרתי להם אני אל שדי:

ושמי ה' לא נודעתי להם - לא הודעתי אין כתיב כאן אלא לא נודעתי לא נכרתי להם במדת אמתות שלי שעליה נקרא שמי ה' נאמן לאמת דברי, שהרי הבטחתים ולא קיימת:

6- רמב"ן שמות פרק ו פסוק ב

והחכם רבי אברהם פירש... כי נראה לאבות בשם הזה שהוא מנצח מערכות שמים ולעשות עמם נסים גדולים שלא נתבטל מהם מנהג העולם, ברעב פדה אותם ממות ובמלחמה מידי חרב...

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ג

...והנה אמר האלהים למשה נראיתי לאבות בכח ידי אשר אני שודד בו המזלות ועוזר לבחירי, אבל בשמי של יו"ד ה"א אשר בו נהיה כל הווה לא נודעתי להם לברוא להם חדשות בשנוי התולדות, ולכן אמור לבני ישראל אני ה', ותודיע להם פעם אחרת השם הגדול כי בו אני עושה עמהם להפליא, וידעו כי אני ה' עושה כל. וצדקו כל דברי ר"א בענין הזה

7- שמות ג: ו-יא, יג-יד

ו ויאמר אנכי אלהי אביך אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל-האלהים: ז ויאמר יהוה ראה ראיתי את-עמי אשר במצרים ואת-צעקתם שמעתי מפני נגשיו כי ידעתי את-מכאביו: ח וארד להצילו מיד מצרים ולהעלותו מן-הארץ ההוא אל-ארץ טובה ורחבה אל-ארץ זבת חלב ודבש אל-מקום הכנעני והחתי והאמרי והפריזי והחוי והיבوسی: ט ועתה הנה צעקת בני-ישראל באה אלי וגם-ראיתי את-הלחץ אשר מצרים לחצים אתם: י ועתה לכה ואשלחך אל-פרעה והוצא את-עמי בני-ישראל ממצרים: יא ויאמר משה אל-האלהים מי אנכי כי אלך אל-פרעה וכי אוציא את-בני ישראל ממצרים: ...

...יג ויאמר משה אל-האלהים הנה אנכי בא אל-בני ישראל ואמרת להם אלהי אבותיכם שלחני אליכם ואמרו לי מה-שמו מה אמר אליכם: יד ויאמר אלהים אל-משה אהיה אשר אהיה ויאמר פה תאמר לבני ישראל אהיה שלחני אליכם:

8- שמות ה: א-ו

א ואחר באו משה ואהרן ויאמרו אל-פרעה כה-אמר יהוה אלהי ישראל שלח את-עמי ויחגו לי במדבר: ב ויאמר פרעה מי יהוה אשר אשמע בקולו לשלח את-ישראל לא ידעתי את-יהוה וגם את-ישראל לא אשלח: ג ויאמרו אלהי העברים נקרא עלינו נלכה-נא דרך שלשת ימים במדבר ונזבחה ליהוה אלהינו פן-יפגענו בדבר או בתרב: ד ויאמר אלהים מלך מצרים למה משה ואהרן תפריעו את-העם ממעשיו לכו לסבלתיכם: ה ויאמר פרעה הן-רבים עתה עם-הארץ והשבבתם אתם מסבלתם: ו ויצו פרעה ביום ההוא את-הנגשים בעם ואת-שטריו לאמר: ז לא תאספון לית תבן לעם ללבן הלבנים כתמול שלשם הם ילכו וקששו להם תבן:

9- שמות ז: כ-כג

כ ויפגעו את-משה ואת-אהרן נצבים לקראתם בצאתם מאת פרעה: כא ויאמרו אלהים ירא יהוה עליכם וישפט אשר הבאשמתם את-ריחנו בעיני פרעה ובעיני עבדיו לית-חרב בינדם להרגנו: כב וישב משה אל-יהוה ויאמר אדוני למה הרעתה לעם הזה למה זה שלחתני: כג ומאז באתי אל-פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה והצל לא-הצלת את-עמך:

10- רשב"ם שמות פרק ה פסוק כב

וישב משה - אל המקום שהיה י"י מדבר עמו שם:

11- אבן עזרא שמות פרק ה פסוק כב

וישב משה הנה שאלה, אחר שהשם הודיע למשה ואמר לו ואני ידעתי כי לא יתן אתכם מלך מצרים להלוך (שמות ג, יט) עד שיעשה כל האותות אשר צוהו, אם כן למה יתרעם משה לומר למה זה שלחתני, והצל לא הצלת? התשובה, חשב משה כי מעת דברו אל פרעה יקל מעליהם עולם, והנה הוא הכביד העבודה עליהם. וטעם למה הרעותה, הפך מה שאמרת ראה ראיתי את עני (שמות ג, ז) וארד להצילו מיד מצרים (שם, ח)...

12- רמב"ן שמות פרק ו פסוק א

ומה שדרשו רבותינו בענין הזה (שמו"ר ו ד) חבל על דאבדין ולא משתכחין, הרבה פעמים נגליתי על אברהם יצחק ויעקב באל שדי, ולא הודעתי להם ששמי ה' כשם שאמרת לך, ולא הרהרו אחר מדותי וכו', ועוד שלא שאלוני מה שמי כשם ששאלת אתה, ואתה תחלת שליחותי אמרת לי מה שמך, ולבסוף אמרת ומאז באתי אל פרעה וגוי ועל זה נאמר וגם הקימותי את בריתי אתם וגו'...

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ג

...ולכן ידרשו כי היה הדבר תוכחה למשה לאמר לו הנה האבות שלא הגיעה להם מעלתם בנבואה אליך ולא ראו רק באל שדי, הם האמינו בי...אף כי אתה שידעתני בשם הגדול והבטחתיך בו, שיש לך לבטוח ברחמים...

13- שמות ג:טז-כ

טז לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אליהם יהנה אלהי אבותיכם...

... יח ושמעו לקולך ובאת אתה וזקני ישראל אל-מלך מצרים ואמרתם אליו יהנה אלהי העבריים נקרה עלינו ועתה נלכה-נא דרך שלשת ימים במדבר ונזבחה ליהנה אלהינו: יט ואני נדעתי כי לא-יתן אתכם מלך מצרים להלך ולא ביד חזקה: כ ושלחתי את-די והפיתי את-מצרים...

14- בראשית יז:א-י

ז והקמתי את-בריתי ביני ובינך ובין זרעך אחריך לדורתם לברית עולם להיות לך לאלהים ולזרעך אחריך: ח ונתתי לך ולזרעך אחריך את ארץ מגרשך את כל-ארץ כנען לאחזת עולם והייתי להם לאלהים: ט ויאמר אלהים אל-אברהם ואתה את-בריתי תשמר אתה וזרעך אחריך לדורתם: י זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין זרעך אחריך המול לכם כל-זכר:

15- שמות ב:טז-יט

טז ולכהן מדון שבע בנות ותבאנה ותדלנה ותמלאנה את-הרהטים להשקות צאן אביהן: יז ויבאו הרעים ויגרשו ויקם משה וישען וישק את-צאנם: יח ותבאנה אל-רעואל אביהן ויאמר מדוע מהרתן בא היום: יט ותאמרן איש מצרי הצילנו מיד הרעים וגם-דלה דלה לנו וישק את-הצאן:

16- שמות ב:יא-יב

יא ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל-אחיו וירא בסבלתם וירא איש מצרי מכה איש-עברי מאחיו: יב ויפן פה וירא פי אין איש ונד את-המצרי ויטמנהו בחול: